

עופרית אירופית *Plumbago europaea* בן שיח עשבוני

ים תיכוני (נובמבר 2019)

כתבה: ערגה אלוני

עופרית אירופית (עופרתיים) היא בן-שיח ר"ש אשר לו ענפים סבוכים המתנשא לגובה של 50-100 ס"מ.

הענפים לרוב שרביטים מוארכים העלים פשוטים דמויי איזמל אורכם 3-5 ס"מ. לופתים את הגבעול ובבסיסם שתי אונות, שפתם תמימה. העלים המלווים את התפרחת קטנים יותר יושבים על הגבעול. צדו התחתון של העלה מכוסה אבקה לבנה קמחית.

מימין שיח מסועף בסתיו. תמונה שרה גולד באדיבות "צמח השדה" ©. מימין תפרחת בקצה הענף, דמוית שיבולת. תמונה ערגה אלוני ©

להגדלה לחץ על התמונה

הפרחים סגולים בהירים עד ארגמניים נישאים בראש הענפים בתפרחות דמוית שיבולת. הגביע (6-8 מ"מ) מורכב מ5 עלים מאוחים בראשם 5 שיניים. הגביע (1-1.5 ס"מ) ארוך מצינור הכותרת, בעל צלעות בולטות מכוסות שערות בלוטיות דביקות הנישאות על עוקץ. הן מסודרות על הצלעות בטור או שניים. 5 עלי הכותרת (1.5-2 ס"מ) מאוחים בבסיסם לצינור הנתון בתוך הגביע. הצינור המאוחד מתפשק בראשו ל-5 אונות מוארכות. הכותרת דמוית מסמר עד גלגלית. במרכז כל אונה קו אורך בצבע סגול כהה. אבקנים 5 חופשיים, הזירים ורודים המאבקים לבנים. עמוד העלי מתפצל בראשו ל-5 צלקות לבנות בעלות זיזים. השחלה עילית. **בעופרית** נמנעת האבקה עצמית בשל מבנה ייחודי של האבקנים והעלי התופעה קרויה **הטרוסטיליה**, שהיא אי-סבילות עצמית הטרומורפית. בפרחי מין

הטרוסטילי, קיימות שתיים או שלוש צורות מורפולוגיות שונות של פרחים באוכלוסייה. הפרח נראה זהה, הוא שונה באורך עמודי העלי והאבקנים. בפרט אחד האבקנים ארוכים ועמודי העלי קצרים בפרט אחר האבקנים קצרים ועמוד העלי ארוך. הפרייה תיתכן בין פרחים שגובה אבריהם דומה.

מימין: ובאמצע פרחים בעלי צלקת גבוהה ואבקנים נמוכים. בגביע שערות בלוטיות. תמונות שרה גולד, באדיבות "צמח השדה" ©
משמאל: פרח בעל אבקנים גבוהים וצלקת נמוכה. תמונה ערגה אלוני © משמאל פירות מוגנים בגביע בעל שערות בלוטיות דביקות.
תמונה שרה גולד באדיבות צמח השדה" ©

להגדלה לחץ על התמונה

האבקה נעשית ע"י חרקים. עם ההבשלה מתפתח פרי שהוא שקיק קרומי הנפתח לרוחבו אחרי ההבשלה. מכיל זרע אחד. **עופרית אירופית** פורחת במשך כל הקיץ, מיוני עד נובמבר.

תפוצת הזרעים נעשית ע"י בעלי חיים כמו: יונקים שעוברים באקראי, ציפורים המחפשות בשיח מזון והאדם. פרחים ופירות נצמדים לגוף באמצעות הבלוטות הדביקות המכסות את הגביע. מחקר שנעשה באזור הים האדריאטי מראה את יעילות הדבקת הפירות לגוף בע"ח: ציפור קטנה *Regulus regulus* שחורפת באזור וניזונה מחרקים, אוספים חרקים **מהעופרית האירופית** הנפוצה שם, וגדלה על קירות אבן. הציפור מודבקת בהרבה זרעים

שנצמדים בחוזקה לנוצותיה. הנוצות המודבקות פרועות ולא מסודרות בשל עומס פירות, מה שמקשה ומכביד על תעופתן החופשית. פרטים רבים מקפחים את חייהם או ע"י מות או טריפה.

המין **עופרית אירופית** נפוץ באזורים ים תיכוניים. הצמח מצוי בארצות הים התיכון במערב, איטליה יוון וארצות הבלקן, בטורקיה לבנון סוריה וא"י.

בסוג 12 מינים, בארץ מצוי מין בר אחד. בגנות נפוצה ביותר **עופרית הכף** מוצאה מדרום-אפריקה. היא הוכנס לגינון לפני שנים רבות. הצמח מוכר כחזק ולא מפונק. בעל צימוח מהיר, והוא מרהיב ביופיו בשל צבע פרחיו התכול.

ספרות:

ויזל י פולק ג וכהן י 1982 אקולוגיה של הצומח בארץ ישראל. ספרית פועלים. 461 עמ'.

זהרי מ 1978 כל עולם הצמחים. עם עובד.

פינברון-דותן נ ודנין א 1991 המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל. כנה. ירושלים.

Heywood VH Brummitt RK Culham A and Seberg O 2007 Flowers plant families of the world. Firefly books: Ontario, Canada pp 258-259.

Malta wild plant www.maltawildplants.com

Purger JJ Klatecki E Trocsanyi B and Muzinic J 2012 The Common Leadwort *Plumbago europaea* L. as a natural trap for the wintering Goldcrests *Regulus regulus*: A case study from Adriatic islands. Jour. Of bio. Res.17: pp 176 -179.

Zohary M 1966 Flora Palaestina. The Israel Academy of Sciences and humanities Jerusalem. Part 3 pp 8.

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: אלוני ע 2019 עופרית אירופית *Plumbago europaea* בן שיח עשבוני ים תיכוני
(נובמבר 2019), פורחי החודש, כתב-עת "כלנית" מספר 6.

<https://www.kalanit.org.il/plumbago-europaea-בן-שיח-עשבוני-ים>

-תיכ